Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

25 януари 2017 година [1]

„Преюдициално запитване — Директива 2004/48/ЕО — Член 13 — Интелектуална и индустриална собственост — Нарушение — Изчисляване на обезщетението — Уредба на дадена държава членка — Двоен размер на обикновено дължимото авторско възнаграждение“

По дело C-367/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша) с акт от 15 май 2015 г., постъпил в Съда на 14 юли 2015 г., в рамките на производството по дело

Stowarzyszenie „Oławska Telewizja Kablowa“

срещу

Stowarzyszenie Filmowców Polskich,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: J. L. da Cruz Vilaça, председател на състава, M. Berger (докладчик), A. Borg Barthet, E. Levits и F. Biltgen, съдии,

генерален адвокат: E. Sharpston,

секретар: K. Malacek, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 14 юли 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Stowarzyszenie „Oławska Telewizja Kablowa“, от R. Comi и A. Comi, radcowie prawni,

— за Stowarzyszenie Filmowców Polskich, от W. Kulis и E. Traple, adwokaci,

— за полското правителство, първоначално от B. Majczyna, M. Drwięcki и M. Nowak, в качеството на представители,

— за гръцкото правителство, от A. Magrippi и E. Tsaousi, в качеството на представители,

— за австрийското правителство, от C. Pesendorfer и G. Eberhard, в качеството на представители,

1 — * Език на производството: полски.

— за Европейската комисия, от J. Hottiaux и F. Wilman, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 24 ноември 2016 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 13 от Директива 2004/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно упражняването на права върху интелектуалната собственост (ОВ L 157, 2004 г., стр. 45; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 2, стр. 56).

2 Това преюдициално запитване е отправено в рамките на правен спор между Stowarzyszenie „Oławska Telewizja Kablowa“, установено в Олава (Полша) (наричано по-нататък „OTK“), и Stowarzyszenie Filmowców Polskich, установено във Варшава (Полша) (наричано по-нататък „SFP“), относно иск за установяване на нарушение на права на интелектуална собственост.

Правната уредба

Международното право

3 Член 1, параграф 1 от Споразумението за търговските аспекти на интелектуалната собственост (TRIPs) от 15 април 1994 г. (ОВ L 336, 1994 г., стр. 214, наричано по-нататък „Споразумението TRIPs“), съставляващо приложение 1 C от Споразумението за създаване на Световната търговска организация (СТО) (ОВ L 336, 1994 г., стр. 3), предвижда следното:

„Страните членки следва да привеждат в действие разпоредбите на това споразумение. Страните членки могат, но няма да бъдат задължени да прилагат в законодателството си по-широкообхватни защитни мерки, отколкото предвидените в това споразумение, при условие че тези защитни мерки не противоречат на разпоредбите на това споразумение […]“.

4 Член 19 от Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения (Парижки акт от 24 юли 1971 г.) в редакцията ѝ след изменението от 28 септември 1979 г. (наричана по-нататък „Бернската конвенция“) гласи следното:

„Разпоредбите на тази Конвенция не изключват възможността да се търси по-широка закрила, която може да е предоставена от националното законодателство в страна от Съюза“.

5 Съгласно член 2, параграф 2 от и Конвенция за закрила на артистите изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации, подписана в Рим на 26 октомври 1961 г. (наричана по-нататък „Римската конвенция“):

„Националният режим трябва да бъде съобразен със закрилата, изрично осигурена от тази конвенция, и с ограниченията, изрично предвидени от нея“.

Правото на Съюза

6 Съображения 3, 5—7, 10 и 26 от Директива 2004/48 имат следното съдържание:

„(3) […] липсата на ефективни средства за изпълнение на права върху интелектуална собственост обезкуражава обновяването и творчеството, намаляват и инвестициите. Следователно е необходимо да се гарантира, че материалното право върху интелектуалната собственост […] се прилага ефективно в [Съюза]. В тази връзка средствата за упражняване на правата върху интелектуална собственост са от първостепенно значение за успеха на вътрешния пазар.

[…]

(5) По-специално, в Споразумението TRIPs се съдържат разпоредби относно средствата за изпълнение на правата върху интелектуалната собственост, които представляват общи стандарти, които се прилагат на международно ниво и се изпълняват във всички държави членки. Настоящата директива следва да не накърнява международните задължения на държавите членки, включително тези, определени в Споразумението TRIPs.

(6) Съществуват също така и международни конвенции, по които всички държави членки са страни и в които се съдържат също така и разпоредби относно средствата за упражняване на права върху интелектуална собственост. Това включва по-специално Парижката конвенция за закрила на индустриалната собственост, Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения и Римската конвенция за закрила на артистите изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации.

(7) От консултациите, проведени от Комисията по този въпрос, се оказва, че в държавите членки, въпреки Споразумението TRIPs, все още има големи несъответствия по отношение на средствата за упражняване на правата върху интелектуална собственост. Така например договореностите за прилагане на временни мерки, които се използват по-конкретно за съхраняване на доказателства, оценяването на щетите или договореностите за прилагане на забранителни действия са обект на големи различия между отделните държави членки. В някои държави членки няма мерки, процедури или средства за защита, като например правото на информация и отмяната за сметка на нарушителя на стоките, пуснати неправомерно на пазара.

[…]

(10) Настоящата директива има за цел да сближи законодателните системи, за да се гарантира висока, равностойна и еднаква степен на закрила във вътрешния пазар“.

[…]

(26) С цел да се обезщети вредата, понесена в резултат на нарушението, извършено от нарушител, който е предприел действие, знаейки или при разумни основания да знае, че то ще доведе до такова нарушение, с размера на обезщетението, което се присъжда на притежателя на правата, следва да се отчетат всички необходими аспекти, като например загуби на печалби от страна на притежателя на правата или несправедливата печалба, получена от нарушителя, а когато е приложимо, всички морални щети, причинени на притежателя на правата. Като алтернатива, например когато би било трудно да се определи размерът на понесената действителна щета, размерът на обезщетението би могъл да се обвърже с такива елементи като лицензионните или авторските възнаграждения […], които биха били дължими, в случай че нарушителят [беше] поискал […] разрешение да ползва въпросното право върху интелектуална собственост. Целта не е

да се въвежда задължение [да се предвиди наказателно обезщетение], а да се даде възможност за обезщетение, което се основава на обективен критерий, като се вземат предвид извършените разноски от притежателя на правата, като например разходи за идентификация и проучване“.

7 Член 2 от Директива 2004/48 е озаглавен „Обхват“ и предвижда:

„1. Без да се засягат средствата, които са или могат да бъдат предвидени в законодателството на [Съюза] или в националното законодателство, доколкото тези средства могат да са по-благоприятни за притежателите на права, мерките, процедурите и средствата за защита, предвидени в настоящата директива, се прилагат в съответствие с член 3 за всички нарушения на права върху интелектуална собственост, както е предвидено в законодателството на [Съюза] и/или в националното законодателство на съответната държава членка.

[…]

3. Настоящата директива не засяга:

[…]

б) международните задължения на държавите членки, а именно тези по Споразумението TRIPs, включително тези, които се отнасят за наказателните процедури и наказания;

[…]“.

8 Съгласно член 3 от тази директива, озаглавен „Общо задължение“:

„1. Държавите членки предвиждат мерки, процедури и средства, които са необходими за гарантиране на изпълнението на права върху интелектуалната собственост, обхванати от настоящата директива. Тези мерки, процедури и средства за защита са лоялни и справедливи и не могат да бъдат ненужно сложни или скъпи, нито да са свързани с неразумни срокове или с неоправдани забавяния.

2. Също така тези мерки, процедури и средства за защита са ефективни, пропорционални и разубеждаващи и се прилагат по начин, чрез който се избягва създаването на препятствия пред законната търговия и се предвиждат предпазни механизми срещу злоупотреба с тях“.

9 Член 13, параграф 1 от тази директива е озаглавен „Обезщетение за вреди“ и параграф 1 от него гласи:

„Държавите членки гарантират, че по заявление на увредената страна компетентните съдебни органи постановяват на нарушителя, който съзнателно или [можейки] при разумни основания да съзнава това е предприел действия, с които е нарушил права, да заплати на притежателя на правата обезщетение съобразно действителните вреди, понесени от последния в резултат на нарушението.

Когато съдебните органи определят обезщетението:

а) те вземат предвид всички приложими аспекти, като например отрицателните икономически последствия, включително пропусната печалба, които увредената страна е понесла, цялата несправедливо получена печалба от нарушителя, а когато е уместно, елементи, които са различни от стопанските фактори, като например моралната щета, причинена на притежателя на правото поради нарушението;

или

б) като алтернатива на посоченото в буква а) те могат, когато е уместно, да определят обезщетението като еднократна сума въз основа на следните елементи: най-малкото размера на лицензионните и авторските възнаграждения […], които биха били дължими, в случаи че нарушителят [беше] поискал официално разрешение да ползва въпросното право върху интелектуална собственост“.

Полското право

10 Член 79, параграф 1 от ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Закон за авторското право и сродните му права) от 4 февруари 1994 г. (консолидирана версия в Dz. U. от 2006 г., № 90, позиция 631) в редакцията му в сила към датата на подаването на жалбата по главното дело (наричан по-нататък „UPAPP“) предвижда:

„(1) Притежателят на имуществените авторски права, които са нарушени, може да изисква от лицето, нарушило тези права:

[…]

3. да поправи причинената вреда:

a) въз основа на общите принципи, приложими в конкретната материя или

b) чрез заплащане на парична сума, равна на двойния размер, или в случай на виновно нарушение на имуществените авторски права — на тройния размер на съответното възнаграждение, което би било дължимо в момента на поискването му за предоставяне на разрешение за използване на произведението от страна на притежателя на правата.

[…]“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

11 SFP е организация за колективно управление на авторски права с разрешение да извършва в Полша дейност по управление и закрила на авторски права върху аудиовизуални произведения. Що се отнася до OTK, то излъчва телевизионни програми чрез кабелна телевизионна мрежа на територията на град Олава (Полша).

12 След като на 30 декември 1998 г. е прекратен лицензионният договор, в който страните в главното производство определят правилата за заплащане на възнаграждения, OTK продължава да ползва произведения, защитени с авторски права, като сезира Komisja Prawa Autorskiego (Комисия по авторското право в Полша), като иска по същество да бъде определен размерът на дължимото възнаграждение за ползването на управляваните от SFP авторски права. С решение от 6 март 2009 г. тази комисия определя посоченото възнаграждение в размера на 1,6 % от нетните приходи без данък върху добавената стойност, които OTK е реализирало вследствие на препредаването по кабел, без някои заплатени от последното такси. Тъй като и самото OTK изчислява размера на дължимото възнаграждение на тази основа, то изплаща на SFP сумата от 34 312,69 полски злоти (PLN) (около 7 736,11 EUR) с оглед на реализираните за периода от 2006 г. до 2008 г.

13 На 12 януари 2009 г. SFP предявява иск срещу OTK, с който иска, по-специално на основание на член 79, параграф 1, точка 3, буква b) от UPAPP, до сключването на нов лицензионен договор на OTK да бъде забранено да препредава защитени аудиовизуални произведения, както и същото да бъде осъдено да заплати на ищеца сума в размер на 390 337,50 PLN (около 88 005,17 EUR) плюс дължимата законова лихва.

14 С решение от 11 август 2009 г. Sąd Okręgowy we Wrocławiu (Окръжен съд, Вроцлав, Полша) осъжда OTK да заплати на SFP сума в размер на 160 275,69 PLN (около 36 135,62 EUR) плюс дължимата законова лихва, като отхвърля по същество иска в останалата му част. Тъй като подадените от двете страни въззивни жалби срещу това решение са отхвърлени, страните подават и касационни жалби. С решение от 15 юни 2011 г. Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша) обаче връща делото за ново разглеждане на Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (Апелативен съд, Вроцлав, Полша), който постановява второ решение по делото на 19 декември 2011 г. И това решение е отменено от Sąd Najwyższy (Върховен съд) в рамките на образуваното във връзка с това касационно производство, а делото отново е върнато за ново разглеждане на Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (Апелативен съд, Вроцлав). Постановеното впоследствие съдебно решение от последния съд се обжалва с подадено от OTK касационна жалба.

15 С оглед на обстоятелството, че във връзка с последната жалба следва да разгледа делото за трети път, Sąd Najwyższy (Върховен съд) има съмнения относно съвместимостта на член 79, параграф 1, точка 3, буква b) от UPAPP с член 13 от Директива 2004/48. В действителност тази разпоредба от UPAPP предвижда възможността по молба на притежателя на имуществени авторски права, които са били нарушени, да му бъде присъдено обезщетение, като му бъде изплатена сума, равна на двойния или тройния размер на съответното възнаграждение. Следователно посочената разпоредба съдържа вид санкция.

16 Освен това запитващата юрисдикция поставя въпроса дали предвиденото в Директива 2004/48 обезщетяване на носинеля на имуществено авторско право изисква той да докаже вредоносното събитие, претърпяната вреда и нейния размер, причинно-следствената връзка между вредоносното събитие и вредата, както и виновното поведение на нарушителя.

17 При тези обстоятелства Sąd Najwyższy (Върховен съд) решава да спре производството по делото и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Може ли член 13 от Директива 2004/48 да се тълкува в смисъл, че притежателят на имуществени авторски права, които са нарушени, може да иска обезщетение за причинените му вреди въз основа на установените общи правила, или, без да е необходимо да се доказва вредата и причинно-следствената връзка между събитието, довело да нарушаване на авторските права, и претърпяната вреда, да иска заплащане на парична сума, равняваща се на двойния размер, или в случай на виновно нарушение на авторското право — на тройния размер на съответното възнаграждение, при положение че съгласно член 13 от Директива 2004/48 съдът се произнася по размера на обезщетението, като взема предвид посочените в член 13, параграф 1, буква а) обстоятелства, и само като алтернатива може, когато е уместно, да определи фиксирано обезщетение въз основа на елементите, посочени в член 13, параграф 1, буква б) от директивата? Възможно ли е с оглед на член 13 от директивата да се присъжда, по искане на съответната страна, предварително определено по размер фиксирано обезщетение, което съответства на двойния или на тройния размер на съответното възнаграждение, предвид факта че в съображение 26 от директивата се уточнява, че целта ѝ не е да се въвежда наказателно обезщетение?“.

По преюдициалния въпрос

18 С поставения въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 13 от Директива 2004/48 следва да бъде тълкуван в смисъл, че не допуска национална уредба като разглежданата в главното производство, съгласно която притежателят на засегнато право на интелектуална собственост може да избере или да претендира от нарушителя на това право поправяне на претърпените вреди, като се отчитат всички приложими аспекти на конкретния случай, или да иска, без да е необходимо да доказва действителната вреда и причинно-следствената връзка между вредоносното събитие и претърпяната вреда, заплащане на сума, равна на двойния, а в случай на виновно нарушение — на тройния размер на съответното възнаграждение, което би било дължимо за разрешаването на ползването на съответното произведение.

19 В самото начало следва да се уточни, че след постановяването на акта за преюдициално запитване по настоящото дело, с решение от 23 юни 2015 г. Trybunał Konstytucyjny (Конституционен съд) (Полша) обявява разглежданата в главното производство национална разпоредба, а именно член 79, параграф 1, точка 3, буква b) от UPAPP, за неконституционносъобразна в частта ѝ, в която тази разпоредба позволява на притежателя на засегнато имуществено авторско право да иска, в случай на умишлено нарушение, да му бъде изплатена сума, равна на тройния размер на съответното възнаграждение. Ето защо, тъй като решението на Trybunał Konstytucyjny (Конституционен съд) поражда обратно действие, преюдициалният въпрос е станал хипотетичен и следователно недопустим, доколкото той се отнася до правна уредба, обявена за неконституционносъобразна.

20 Тъй като въпреки това запитващата юрисдикция продължава да поддържа поставения преюдициален въпрос, същият следва да се разбира като предназначен да установи дали член 13 от Директива 2004/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда възможността да се иска заплащане на сума, равняваща се на двойния размер на подходящото възнаграждение, което би било дължимо за разрешаването на ползването на съответното произведение (наричано по-нататък „хипотетичното възнаграждение“).

21 На първо място, следва да се отбележи, че както следва от съображение 3 от Директива 2004/48, същата има за цел ефективното прилагане на материалното право на интелектуалната собственост в Европейския съюз. Освен това член 3, параграф 2 от тази директива гласи по-конкретно, че предвидените от държавите членки мерки, процедури и средства за защита трябва да бъдат ефективни, пропорционални и разубеждаващи.

22 Независимо че в съображение 10 от Директива 2004/48 се посочва, че в този контекст целта е гарантиране на висока, равностойна и „еднаква“ степен на закрила на интелектуалната собственост във вътрешния пазар, посочената директива се прилага, както следва от член 2, параграф 1 от същата, без да се засягат средствата, предвидени или които могат да бъдат предвидени в националното законодателство, доколкото те са по-благоприятни за притежателите на правата. В това отношение от съображение 7 от тази директива следва недвусмислено, че ползваното понятие „средство“ е с общ характер и обхваща изчисляването на обезщетението.

23 Следователно, както Съдът вече е постановявал, Директива 2004/48 установява минимални изисквания във връзка със спазването на правата върху интелектуална собственост и не следва да възпрепятства държавите членки да предвидят по-строги мерки (вж. решение от 9 юни 2016 г., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, т. 36 и 40).

24 По-нататък, както е посочено в съображения 5 и 6 и в член 2, параграф 3, буква б) от Директива 2004/48, за целите на тълкуването на разпоредбите от него следва да бъдат взети под внимание задълженията, произтичащи за държавите членки от международните конвенции, сред които са Споразумението TRIPs, Бернската конвенция и Римската конвенция, които биха могли да бъдат приложими в спора по главното производство. Въпреки това както член 1 от Споразумението TRIPs, така и член 19 от Бернската конвенция и член 2 от Римската конвенция позволяват договарящите се държави да предоставят на притежателите на съответните права по-широка закрила от предвидената в тези актове.

25 Следователно член 13, параграф 1, втора алинея, буква б) от Директива 2004/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда, че притежателят на имуществените авторски права, които са били нарушени, може да изиска от нарушителя на тези права обезщетяване на причинените вреди чрез заплащане на сума, равна на двойния размер на хипотетичното възнаграждение.

26 Това тълкуване не би могло да се постави под въпрос от обстоятелството, първо, че обезщетение, изчислено въз основа на двойния размер на хипотетичното възнаграждение, не е точно пропорционално на действително претърпените вреди от засегнатата страна. Всъщност тази особеност е присъща на всяко фиксирано по размер обезщетение, подобно на изрично предвиденото в член 13, параграф 1, втора алинея, буква б) от Директива 2004/48.

27 На второ място, посоченото тълкуване не се поставя под въпрос от обстоятелството, че както следва от съображение 26 от Директива 2004/48, тя няма за цел да се въведе задължение за предвиждане на наказателно обезщетение.

28 Всъщност, от една страна, обратно на това, което изглежда, че приема запитващата юрисдикция, обстоятелството, че Директива 2004/48 не съдържа задължение за държавите членки да предвидят т.нар. „наказателно“ обезщетение за вреди, не може да се тълкува като забрана за въвеждане на подобна мярка.

29 От друга страна, и без да е необходимо произнасяне по въпроса дали въвеждането на т.нар. „наказателно“ обезщетение за вреди не би било в противоречие с член 13 от Директива 2004/48, не изглежда разпоредбата, приложима в главното производство, да съдържа задължение за плащане на такова обезщетение.

30 Ето защо следва да се отбележи, че самото заплащане на хипотетично възнаграждение, в хипотезата на нарушаване на право върху интелектуална собственост, не е в състояние да гарантира обезщетение на всички действително претърпени вреди, като се има предвид, че заплащането на това възнаграждение само по себе си не гарантира нито възстановяване на евентуалните разходи, направени във връзка с проучването и идентифицирането на възможните нарушения, посочени в съображение 26 от Директива 2004/48, нито обезщетяване на евентуалните неимуществени вреди (вж. в това отношение решение от 17 март 2016 г., Liffers, C-99/15, EU:C:2016:173, т. 26), нито пък изплащане на лихви върху дължимите суми. Всъщност в съдебното заседание ОТК потвърждава, че заплащането на хипотетичното възнаграждение в двоен размер представлява на практика обезщетение, чийто размер остава по-нисък от това, което притежателят на правото би могъл да претендира на основание на „общите принципи“ по смисъла на член 79, параграф 1, точка 3, буква а) от UPAPP.

31 Безспорно не може да се изключи възможността в извънредни случаи, възстановяването на вредата, изчислена въз основа на двойния размер на хипотетичното възнаграждение, да надхвърля толкова ясно и значително действително претърпените вреди, че искане в този смисъл би могло да представлява злоупотреба с право, забранено от член 3, параграф 2 от Директива 2004/48. Въпреки това от коментарите, направени от полското правителство в

съдебното заседание, следва че съгласно приложимата в главното производство правна уредба в подобна хипотеза полският съд не би бил обвързан от искането на притежателя на засегнатото право.

32 Накрая, на трето място, що се отнася до довода, че тъй като би могла да изчисли обезщетението, като удвои размера на хипотетичното възнаграждение, засегнатата страна повече не следвало да доказва наличието на причинно-следствената връзка между събитието, довело да нарушаване на авторското право, и претърпяната вреда, следва да се констатира, че този довод се основава на твърде тясно тълкуване на понятието „причинно-следствена връзка“, съгласно което притежателят на засегнатото правото трябва да установи не само наличието на причинно-следствена връзка между това събитие и вредата, но и точната сума, на която възлиза тази вреда. Подобно тълкуване обаче противоречи на самата идея за определяне на размера на обезщетението, а оттам и на член 13, параграф 1, втора алинея, буква б) от Директива 2004/48, който позволява този вид обезщетение.

33 С оглед на вече изложеното на поставения въпрос трябва да се отговори, че член 13 от Директива 2004/48 следва да се тълкува в смисъл, че допуска национална уредба като разглежданата в главното производство, съгласно която притежателят на засегнато право на интелектуална собственост може да претендира от нарушителя на това право или поправяне на претърпените вреди, като се отчитат всички приложими аспекти на конкретния случай, или, без да е необходимо да доказва действителната вреда, заплащане на сума равна на двойния, а в случай на виновно нарушение — на тройния размер на съответното възнаграждение, което би било дължимо за разрешаването на ползването на съответното произведение.

По съдебните разноски

34 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Член 13 от Директива 2004/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно упражняването на права върху интелектуалната собственост следва да се тълкува в смисъл, че допуска национална уредба като разглежданата в главното производство, съгласно която притежателят на засегнато право на интелектуална собственост може да претендира от нарушителя на това право или поправяне на претърпените вреди, като се отчитат всички приложими аспекти на конкретния случай, или, без да е необходимо да доказва действителната вреда, заплащане на сума равна на двойния, а в случай на виновно нарушение — на тройния размер на съответното възнаграждение, което би било дължимо за разрешаването на ползването на съответното произведение.

Подписи